

НАПРЯМИ ТА ЗАВДАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

©2023 ШЕВЧЕНКО А. В.

УДК 338.45.01:504.062.2
JEL Classification: L 50; Q 38

Шевченко А. В.

Напрями та завдання промислової політики України в умовах війни та повоєнного відновлення

Метою статті є визначення пріоритетів промислової політики в умовах війни та повоєнного відновлення, обґрунтування її ефективного інструментарію для забезпечення трансформаційних змін в економіці та формування якісно нової структури промисловості. У статті визначено напрями трансформаційних змін у промисловості, що полягають у забезпеченні збільшення у її структурі частки галузей, що формують високу додану вартість, а також розвитку промислового перероблення продукції, яка нині експортується у вигляді сировини. Обґрунтовано необхідність визначення пріоритетів державної підтримки стратегічних галузей промисловості України для трансформації структури промисловості у повоєнному відновленні. Запропоновано низку заходів державної політики, спрямованих на нормативно-правове закріплення переліків стратегічних галузей та підприємств промисловості України, підтримання адаптивності та функціональності виробничих ланцюгів у стратегічних галузях промисловості, закладення фінансового підґрунтя для формування точок зростання у стратегічних галузях промисловості. Пріоритетами стимулювання промислового перероблення визначено перероблення сільськогосподарської, мінеральної, металеві та вторинної сировини. Сприяння переробленню сільськогосподарської сировини передбачає стимулювання внутрішнього виробництва та використання обладнання для харчопереробної галузі, формування малими та середніми підприємствами кооперативів з виробництва готової харчової продукції. Реалізацію потенціалу перероблення мінеральної та металеві сировини забезпечуватимуть розвиток партнерства з ЄС у галузі критичної сировини, сприяння залученню у галузь міжнародних інвестицій із забезпеченням їх державного контролю. Стимулювання вторинного перероблення вимагає визначення перспективних напрямів вторинного перероблення для виробництва кінцевої промислової продукції, залучення наявних потужностей з перероблення вторсировини до перероблення відходів, що утворилися внаслідок війни.

Ключові слова: промислова політика, стратегічні галузі, промислове перероблення, структурні зміни.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-3-128-133>

Бібл.: 10.

Шевченко Анастасія Валеріївна – кандидат економічних наук, головний консультант відділу секторальної економіки центру економічних і соціальних досліджень, Національний інститут стратегічних досліджень (вул. Пирогова, 7а, Київ, 01030, Україна)

E-mail: anastacia_shevchenko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5623-6712>

UDC 338.45.01:504.062.2
JEL Classification: L 50; Q 38

Shevchenko A. V. The Guidelines and Tasks of Industrial Policy of Ukraine in the Context of Wartime and in the Post-War Recovery

The aim of the article is to determine the priorities of industrial policy in the conditions of wartime and in the post-war recovery, to substantiate its efficient instruments for ensuring transformational changes in the economy and the formation of a qualitatively new structure of industry. The article identifies directions of transformational changes in the industry, which consist in ensuring an increase in its structure of the share of industry branches that form high added value, as well as the development of industrial processing of products that are currently exported in the form of raw materials. The necessity of determining the priorities of the State support of strategic industries of Ukraine for the transformation of the industrial structure in the post-war recovery is substantiated. The article proposes a number of measures of the State policy aimed at the regulatory and legal consolidation of the lists of strategic industries and industrial enterprises of Ukraine, maintaining the adaptability and functionality of production chains in strategic industries, laying the financial foundation for the formation of growth points in the strategic industry branches. As the priorities of stimulating industrial processing are defined the processing of agricultural, mineral, both metal and secondary raw materials. Fostering the processing of agricultural raw materials involves stimulating domestic production and the use of equipment for the food processing industry, the formation of cooperatives for the production of finished food products by small and medium-sized enterprises. The implementation of the potential for the processing of mineral and metal raw materials will be ensured by the development of partnership with the EU in the field of critical raw materials, the promotion of attracting international investment in the industry with the provision of their control by the State authorities. Stimulating the recycling requires the identification of promising areas of recycling for the production of final industrial products, the use of available recycling facilities for the processing of waste generated as a result of the war.

Keywords: industrial policy, strategic industries, industrial processing, structural changes.

Bibl.: 10.

Shevchenko Anastasiia V. – Candidate of Sciences (Economics), Chief Consultant of the Department of Sectoral Economics, Center for Economic and Social Research, The National Institute for Strategic Studies (7a Pyrohova Str., Kyiv, 01030, Ukraine)

E-mail: anastacia_shevchenko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5623-6712>

Вступ. Розгортання повномасштабної війни РФ проти України змінило вимоги до промислової політики, висунувши на перший план забезпечення базових функцій виживання національної економіки в умовах масштабних шоків та руйнацій. Збереження функціональності промисловості в умовах війни та повоєнного відновлення обумовлюється спроможністю виконувати функції безперерійного виробництва товарів для внутрішнього ринку з метою забезпечення базових потреб цивільного населення та сил оборони, запобігання виникненню дефіциту товарів широкого вжитку та надмірної імпортозалежності у ключових сегментах споживчих ринків, а також забезпечення засобами виробництва та матеріалами для відновлення пошкодженої та зруйнованої інфраструктури.

Водночас промислова політика має забезпечити формування точок зростання національної економіки за стратегічними напрямками промислової спеціалізації України на внутрішньому та зовнішніх ринках, які матимуть масштабний позитивний вплив на розвиток інших галузей економіки, «наскрізних» технологій, зниження соціальної напруженості та безробіття в умовах війни та повоєнної відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стратегії розвитку промисловості в умовах війни та повоєнного відновлення активно досліджуються українськими науковцями, які здійснюють вагомий внесок у формування нової промислової політики в умовах безпрецедентних загроз українській державності. Зокрема, масштаби завданої РФ українській промисловості шкоди оцінені у працях Л. В. Дейнеко; моделюванню розвитку національної промисловості України на довгострокову перспективу в умовах війни присвячені праці О. О. Охтеня та А. С. Дасів; важливість розвитку виробничої інфраструктури у повоєнному відродженні доведена у працях О. І. Амоші; питанням стійкості та резильєнтності промисловості присвячені наукові праці Д. Ю. Череватського.

Водночас динамічний розвиток економічного та безпекового середовища актуалізує потребу визначення пріоритетних напрямів промислової політики та обґрунтування її інструментів, що забезпечуватимуть швидку адаптацію та стійкість промисловості в умовах війни, її здатність виконувати ключові функції у забезпеченні економічного відновлення.

Метою статті є визначення пріоритетів промислової політики в умовах війни та повоєнного відновлення, обґрунтування її ефективного інструментарію для забезпечення трансформаційних змін в економіці та формування якісно нової структури промисловості в умовах дефіциту ресурсів.

Виклад основного матеріалу й отриманих наукових результатів. Наслідком війни стало пошкодження та знищення активів базових галузей промисловості України – чорної металургії, хімічної, машинобудівної галузей, що призвело до зменшення їхніх часток у структурі промисловості. У структурі реалізації продукції добувної та переробної галузей переважають частки харчової, добувної, металургійної галузей.

Сировинна орієнтованість внутрішнього промислового виробництва та експорту суттєво обмежує спромож-

ність української економіки до оперативного відновлення та системної повоєнної відбудови. Так, у 2022 р. продукція добувної галузі становила понад 20 % у структурі реалізації добувної та переробної галузей. В експорті дві третини склали сировина та напівфабрикати, причому близько половини – виключно сировинна продукція. Зокрема, частка руд і мінералів складала 7,4 %, зернових та олійних культур – 29 %.

На тлі зростання попиту на різноманітну промислову продукцію для потреб відновлення нестача конкурентних внутрішніх постачальників стимулює подальше нарощування імпорту, наслідками чого є погіршення платіжного балансу, недоотримання надходжень до державного бюджету, занепад промислового підприємництва. Переважання в експорті низьковартісної сировини та напівфабрикатів відчутно обмежує надходження до державного бюджету критично необхідних фінансових ресурсів.

У цьому контексті важливо спрямувати заходи державної промислової політики на формування нової структури промисловості, що забезпечуватиме збільшення її внеску в оперативне та системне відновлення економіки в умовах війни та по її закінченню. Напрямами трансформаційних змін у промисловості мають стати збільшення у її структурі частки галузей, що формують високу додану вартість, насамперед високо- та середньотехнологічних, а також розвиток промислового перероблення продукції, яка нині експортується у вигляді сировини, що дозволить залучити значні незадіяні сировинні ресурси для забезпечення потреб відбудови української економіки та наповнення державного бюджету, а у перспективі – створити повні цикли виробництва кінцевої продукції з високою доданою вартістю.

Трансформація структури промисловості має відбуватися насамперед завдяки нарощенню часток технологічних галузей – машинобудування (ОПК, високоточного, енергетичного, транспортного, сільськогосподарського), технологічних підгалузей харчової, фармацевтичної, хімічної та нафтохімічної промисловості. Виконання цього завдання потребує затвердження переліку стратегічних галузей промисловості та визначення пріоритетів їх підтримки.

Селективна підтримка стратегічно важливих для національної економіки та безпеки видів економічної діяльності активно застосовується індустріалізованими країнами ще з середини ХХ ст., причому переважно щодо вузького кола високотехнологічних галузей – напівпровідників, мікроелектроніки, біотехнологій, аерокосмічних технологій тощо [1].

Обрання та послідовна підтримка переліку пріоритетних галузей стала важливою передумовою «економічного дива» азійських тигрів. Зокрема, Тайванем були затверджені такі критерії визначення стратегічних галузей: розгалужені зв'язки з іншими галузями економіки, високий ринковий потенціал, технологічна інтенсивність, високий рівень доданої вартості, низька енергоємність, екологічність [2].

У США Планом стійкості ланцюгів постачання (Supply Chain Resilience Plan) адміністрації президента Д. Байдена визначені ключові зусилля щодо державної під-

тримки індустрій напівпровідників, акумуляторів великої ємності, критичних мінералів та матеріалів, фармацевтики та активних фармацевтичних інгредієнтів [3].

У ЄС у 2009 р. було затверджено перелік з 6 ключових технологій (key enabling technologies), найперспективніших для розвитку широкого кола секторів економіки та соціально-економічного розвитку загалом. До переліку увійшли передові промислові технології (робототехніка, 3D-друк, комп'ютерне моделювання тощо); передові матеріали; технології, пов'язані з науками про життя; мікро-, наноелектроніка та фотоніка; штучний інтелект, цифрова безпека та зв'язок. У 2021–2022 рр. перелік було уточнено.

До стратегічних секторів віднесено критичну сировину, активні фармацевтичні інгредієнти, літій-іонні акумулятори, «чистий» водень, напівпровідники, хмарні обчислення. У 2022 р. додано нові стратегічні сектори – фотоелектричні панелі та технології, кібербезпеку, програмне забезпечення [4; 5].

Проте в Україні досі не затверджено перелік стратегічних галузей промисловості [6], здатних сформувати каркас її нової структури. Потребує оновлення перелік об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, багато з яких зруйновані або втратили стратегічне значення. Відсутня державна політика ефективного використання сировини та матеріалів, які є критично важливими для стійкого функціонування економіки.

Наслідками відсутності визначених пріоритетів державної підтримки стратегічних галузей промисловості є такі:

- недовикористання потенціалу, марнування, безперешкодне вивезення цінних ресурсів з України, що стримує розвиток високотехнологічних галузей, які їх використовують. Зі 120 видів корисних копалин, що споживаються у світі, в Україні виявлено 117. Але протягом років Україна, маючи запаси, імпортувала критичні для промисловості (у т.ч. оборонної) рідкоземельні метали, мінеральну сировину тощо. Експортувалися ільменіт для ВПК РФ, сировина для виробництва скла, брухт кольорових металів тощо, які могли бути використані для власного виробництва;
- відсутність системного підходу у визначенні завдань промислового розвитку при формуванні стратегічних документів у сфері повоєнного відновлення. Зокрема, це засвідчується фрагментарністю та неоднорідністю за масштабами проєктів у рамках національних програм представленою у липні 2022 р. проєкту Плану відновлення України. Так, серед проєктів нацпрограми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю» – розвиток меблевих кластерів, підвищення інноваційної активності у машинобудуванні, «Плодоовочева Україна» тощо.

У проєкті Плану відсутні програми розвитку промислових R&D та технологій. Фрагментарні заходи включають фінансування дослідницьких грантів та наукових парків, яке на весь період повоєнного відновлення складає 0,007 %

річного ВВП України [7], що не забезпечить технологічного ривку й відчутних структурних змін;

- недооцінення ролі промисловості у повоєнному відновленні при формуванні інвестиційних проєктів, пакетів міжнародної допомоги. Міжнародна підтримка надається переважно оборонним, гуманітарним, інфраструктурним проєктам, які є пріоритетними в умовах війни. Проте дані ОЕСР засвідчують, що розподіл допомоги не має суттєвих відмінностей між мирними та поствоєнними країнами. Так, у поствоєнних країнах у виробничий сектор спрямовувалося лише 8 % міжнародної допомоги [8]. Мізерна частка донорського фінансування промисловості у проєктах повоєнної реконструкції балканських країн (<3 %) стала причиною слабких темпів відновлення, зростання торговельного дефіциту, безробіття та тіньового сектора [7].

Формування переліку стратегічних галузей промисловості має відбуватися на основі експертних міжгалузевих досліджень із визначенням обмеженого кола перспективних напрямів промислової спеціалізації України на внутрішньому та зовнішніх ринках з масштабним позитивним впливом на розвиток інших галузей економіки, високим потенціалом формування точок зростання в українській економіці, розвитку «наскрізних» технологій, зниження соціальної напруженості та безробіття в умовах війни та повоєнної відбудови.

Зважаючи на структуру виробництва та експорту, першочерговими напрямками стимулювання промислового перероблення в Україні слід вважати поглиблення переробки у галузях з найбільшим сировинним потенціалом – сільськогосподарської, мінеральної та металевий сировини. Водночас необхідність парадигмальних змін у підходах до розвитку промисловості на шляху євроінтеграції, включаючи її озеленення та циркулярність, а також величезні накопичення та циркулярність, а також величезні накопичення в Україні обсяги вторсировини актуалізують нагорування вторинного перероблення.

Наразі аналіз показників експорту засвідчує, що перероблена харчова продукція при вдвітьєро меншому тоннажі експорту формує лише вдвічі меншу частину його вартості (15,2 % до 32,6 %) у структурі товарного експорту України порівняно з відповідною сировинною. Так, виробництва борошна та круп здатні формувати втричі більшу вартість тони експорту порівняно з виробництвом зерна, а виробництва готової продукції з борошна – в 11 разів більшу. У кілька разів порівняно з відповідною сировинною у середньому зростає вартість тонни експорту у виробництвах м'ясної (в 1,5 разу), молочної (у 3,2 разу), плодоовочевої (в 1,4 разу) продукції, а також олії (у 2,6 разу) та кондитерських виробів з цукру (у 2,5 разу).

Українська економіка неефективно використовується сировинний потенціал добувної галузі. Частина родовищ цінних металів та неметалічних корисних копалин досі залишаються нерозвіданими. Геологічна оцінка родовищ найчастіше здійснювалася за радянськими стандартами і є застарілою. Процедури отримання спецдозволів на видобуток залишаються непрозорими. Деякі родовища стратегічно важливих корисних копалин роками простоюють після отримання

надкористувачами (у т. ч. іноземними) спецдозволів на розроблення (титан, марганець тощо).

Потужним ресурсом для відновлення зруйнованої інфраструктури та енергетичного забезпечення економіки володіє вторинне перероблення промислових, побутових відходів і відходів руйнування. В Україні щороку утворюється 434 млн т промислових та 14,6 млн т побутових відходів. Лише близько 5 % відходів переробляється, ще близько 1 % спалюється для енергетичних потреб.

З початком повномасштабного вторгнення РФ на території України утворюються великі обсяги відходів руйнування. Лише на деокупованих територіях Київської, Чернігівської, Сумської областей від руйнувань будівель та споруд через дії РФ утворилося близько 15,2 млрд т відходів. В Україні знищено понад 200 тис. легкових і вантажних автомобілів, які зараз складаються у спеціально відведених місцях [9]. На кінець червня 2023 р. знищена техніка ворога утворила близько 520 тис. т відходів. Збитки від засмічення земель відходами станом на кінець червня 2023 р. сягають 918 млрд грн.

Попри величезні масштаби утворення відходів наявні в Україні промислові потужності з перероблення вторинної сировини протягом багатьох років залишаються недозавантаженими і змушені імпортувати сировину. Зокрема, рівень завантаженості картонно-паперових заводів, склозаводів і підприємств, що переробляють полімери і пластик, становить 50–70 % [10].

Висновки. В умовах війни та повоєнного відновлення життєво важливим залишається збереження трансформаційного потенціалу промисловості, формування її нової технологічної структури та посилення конкурентних позицій України у несировинних сегментах світового виробництва.

Визначення на державному рівні стратегічних галузей промисловості України на сучасному етапі має стати основою для їх сфокусованої державної підтримки з метою забезпечення трансформаційних змін в економіці в умовах дефіциту ресурсів. На відміну від решти країн, що впроваджують селективну підтримку, насамперед у високотехнологічних «галузях майбутнього», в Україні формування переліку стратегічних галузей має враховувати специфіку потреб воєнної економіки та повоєнного відновлення.

В умовах значного дефіциту ресурсів розвиток потенціалу стратегічних галузей, розроблення критичної сировини та виробництва продукції стратегічного призначення значною мірою спиратимуться на залучення міжнародної допомоги та розвиток міжнародного співробітництва. Тому вкрай важливо окреслити міжнародним партнерам задачі та перспективи розвитку стратегічних галузей, сформувавши чіткі цілі, об'єкти та плани залучення іноземних інвестицій та допомоги за обмеженою кількістю стратегічних напрямів.

До першочергових завдань промислової політики у частині підтримки стратегічних галузей слід віднести такі:

1. *Визначення та нормативно-правове закріплення переліків стратегічних галузей та підприємств промисловості України, для чого необхідно доопрацювати проект Постанови «Про деякі питан-*

ня розвитку промислового комплексу України», у якій обмежити перелік стратегічних галузей промисловості перспективними напрямками спеціалізації з урахуванням сучасної обстановки й потреб її модернізації. На основі переліку стратегічних галузей промисловості оновити перелік промислових підприємств, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, проаналізувати їхню діяльність та коопераційні зв'язки, визначити точки вразливості, потенціал, напрями розвитку, потреби у державній підтримці.

2. *Підтримання адаптивності та функціональності виробничих ланцюгів у стратегічних галузях промисловості для забезпечення їхньої стійкості в умовах посилення внутрішніх та зовнішніх загроз та викликів, для чого слід сприяти стабільному забезпеченню стратегічних галузей критичною сировиною та матеріалами завдяки державному співфінансуванню проектів розвідки, видобутку та первинного перероблення покладів/запасів критичної сировини; диверсифікації та забезпеченню ланцюгів імпортованих постачань критичної сировини та матеріалів, що не можуть у достатній кількості вироблятися в Україні; збільшенню вторинного використання «сталі» критичної сировини; квотуванню експорту первинної необробленої критичної сировини з України. Слід також сприяти запровадженню ризик-орієнтованого підходу та систем раннього виявлення ризиків функціонуванню виробничих ланцюгів у стратегічних галузях промисловості у спосіб регулярних консультацій та нарад з представниками галузей щодо поточних ризиків (потенційних перебоїв постачань, необхідності реконфігурації ланцюгів тощо) та шляхів їх попередження.*
3. *Закладення фінансового підґрунтя для формування точок зростання у стратегічних галузях промисловості. З цією метою необхідно ініціювати програми фінансової підтримки промислових підприємств, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави (у т. ч. відчужених у власність держави) у спосіб докапіталізації, кредитування експортної діяльності, хеджування валютних ризиків, страхування інвестицій тощо. Важливо також ініціювати консультації з ключовими міжнародними донорами щодо збільшення частки фінансування відновлення та реструктуризації промислового виробництва за напрямками спеціалізації стратегічних галузей промисловості у програмах повоєнної відбудови.*

Задеклароване стратегічною метою Уряду збільшення промислового перероблення дозволить залучити значні незадіяні сировинні ресурси для забезпечення потреб відбудови української економіки та наповнення державного бюджету, а у перспективі – створити повні цикли виробництва кінцевої продукції з високою доданою вартістю.

Проекти та заходи зі стимулювання внутрішнього промислового перероблення первинних та вторинних сировинних ресурсів мають максимально інтегруватися до

існуючих інструментів повоєнної відбудови. Зокрема, важливу роль у фінансуванні таких проектів мають відігравати новоутворений Фонд розвитку України, Фонд розвитку підприємництва, Український фонд стартапів.

Забезпечення розвитку промислового перероблення сільськогосподарської, мінеральної, металевої та вторинної сировини має відбуватися завдяки виконанню наступних завдань:

1. З метою поглиблення перероблення сільськогосподарської сировини слід розробити програму пільгового кредитування для закупівлі обладнання для зберігання, перероблення сільськогосподарської харчової сировини та пакування готової продукції (i) фермерськими господарствами, що займаються виробництвом сільськогосподарської харчової продукції та мають намір налагодити її перероблення; (ii) промисловими МСП, що займаються глибоким переробленням зернових, плодоовочевої, молочної, м'ясної продукції. Слід також стимулювати внутрішнє виробництво обладнання для харчопереробної галузі, для чого слід створити каталог вітчизняних підприємств-виробників, здійснити моніторинг їхнього стану, визначити потреби та забезпечити державну підтримку. Важливо сприяти формуванню малими та середніми сільськогосподарськими та промисловими підприємствами кооперативів з виробництва готової харчової продукції та біопалива з місцевої сировини для власних потреб громад та торгівлі; сприяти їхньому повному завантаженню завдяки підтримці у пошуку партнерів, що потребують послуг з перероблення власної сировини.
2. У забезпеченні більш повного використання потенціалу добувної галузі необхідно включати проекти розвитку перероблення стратегічних корисних копалин до порядку денного партнерства України з ЄС у секторі критичної сировини у рамках Меморандуму про стратегічне партнерство у сировинній галузі, що дозволить залучати фінансову, експертну та технологічну підтримку ЄС. Міжнародним фінансовим організаціям, що фінансують відновлення України, слід запропонувати проекти грантових програм для іноземних інвесторів, що розвиватимуть не лише видобуток, а й внутрішнє перероблення стратегічних корисних копалин з дотриманням високих екологічних стандартів та створенням робочих місць всередині України. Вкрай необхідно створити законодавчу базу для здійснення систематичного оцінювання ефективності ведення господарської діяльності та виконання інвестиційних зобов'язань інвесторами, що реалізують проекти з видобутку та перероблення стратегічних корисних копалин. Зокрема, слід урахувати положення Регламенту ЄС 2019/452, що встановлює рамковий механізм скринінгу (перевірки) прямих іноземних інвестицій.
3. У стимулюванні розвитку вторинного перероблення сировинних ресурсів необхідно здійснити комплексну оцінку потенціалу перероблення

промислових відходів та побічних продуктів виробництва АПК, добувної, металургійної, хімічної промисловості із залученням профільних асоціацій та науково-дослідних інститутів, визначити перспективні напрями вторинного перероблення для виробництва кінцевої промислової продукції (будівельної продукції, добрив, біопалива тощо), розглянути можливості розвитку у межах існуючих або нових еко-індустріальних парків. Слід також стимулювати залучення наявних потужностей з перероблення вторинної сировини до перероблення відходів руйнування, будівництва та знесення, зокрема, у спосіб компенсації державою витрат на їхнє сортування, транспортування та зберігання у разі використання утвореної продукції перероблення для потреб відновлення. Крім того, потрібно ініціювати у територіальних громадах пілотні проекти створення міні-виробництв будівельної продукції з відходів руйнування за переліком продукції, визначеним у Додатку 1 до Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків. Забезпечити їхнє співфінансування коштами державного, місцевих бюджетів та міжнародних донорів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Strategic industries in a global economy: policy issues for the 1990s. URL: <https://www.oecd.org/futures/38464821.pdf>
2. Government Policy and Strategic Industries: The Case of Taiwan. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/6806582.pdf>
3. Building Resilient Supply Chains, Revitalizing American Manufacturing, and Fostering Broad-Based Growth. URL: https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/06/100-day-supply-chain-review-report.pdf?utm_source=sfmc%E2%80%8B&utm_medium=email%E2%80%8B&utm_campaign=20210610_Global_Manufacturing_Economic_Update_June_Members
4. Commission Staff Working Document: Strategic dependencies and capacities. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0352&from=EN>
5. EU strategic dependencies and capacities: second stage of in-depth reviews. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/48878>
6. Проект Постанови КМУ «Про деякі питання розвитку промислового комплексу України». URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=112621477336036&set=pcb.112621590669358>
7. The Vienna Institute for International Economic Studies «Evaluation of Ukraine's National Recovery Draft Plan». URL: <https://wiiw.ac.at/evaluation-of-ukraine-s-national-recovery-draft-plan-dlp-6405.pdf>
8. Anke Hoeffler Growth, aid and policies in countries recovering from war. URL: <https://www.oecd.org/dac/conflict->

fragility-resilience/docs/WP1%20Growth%20Aid%20and%20Policies.pdf

9. Відходи війни в Україні вже набули таких масштабів, яких на Європейському континенті не існувало з часів Другої світової війни. URL: <https://mepr.gov.ua/vidhody-vijny-v-ukrayini-vzhe-nabuly-takyh-masshtabiv-yakyh-na-yevropejskomu-kontynenti-ne-isnuvalo-z-chasiv-drugoyi-svitovoyi-vijny/>

10. Дашборд із даними про загрози довкіллю. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/>

REFERENCES

"Anke Hoeffler Growth, aid and policies in countries recovering from war". <https://www.oecd.org/dac/conflict-fragility-resilience/docs/WP1%20Growth%20Aid%20and%20Policies.pdf>

"Building Resilient Supply Chains, Revitalizing American Manufacturing, and Fostering Broad-Based Growth". https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/06/100-day-supply-chain-review-report.pdf?utm_source=sfmc%E2%80%8B&utm_medium=email%E2%80%8B&utm_campaign=20210610_Global_Manufacturing_Economic_Update_June_Members

"Commission Staff Working Document: Strategic dependencies and capacities". <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0352&from=EN>

"Dashbord iz danymy pro zahrozy dovkilliu" [Dashboard with Data on Environmental Threats]. <https://ecozagroza.gov.ua/>
 "EU strategic dependencies and capacities: second stage of in-depth reviews". <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/48878>

"Government Policy and Strategic Industries: The Case of Taiwan". <https://core.ac.uk/download/pdf/6806582.pdf>

"Proiekt Postanovy KMU «Pro deiaki pytannia rozvytku promyslovoho kompleksu Ukrainy»" [Draft Resolution of the CMU "On Some Issues of the Development of the Industrial Complex of Ukraine"]. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=112621477336036&set=pcb.112621590669358>

"Strategic industries in a global economy: policy issues for the 1990s". <https://www.oecd.org/futures/38464821.pdf>

"The Vienna Institute for International Economic Studies «Evaluation of Ukraine's National Recovery Draft Plan»". <https://wiiw.ac.at/evaluation-of-ukraine-s-national-recovery-draft-plan-dlp-6405.pdf>

"Vidkhody viiny v Ukraini vzhe nabuly takykh masshtabiv, yakykh na Yevropejskomu kontynenti ne isnuvalo z chasiv Druhoi svitovoi viiny" [The Waste of War in Ukraine Has Already Acquired a Scale That Has Not Existed on the European Continent since the Second World War]. <https://mepr.gov.ua/vidhody-vijny-v-ukrayini-vzhe-nabuly-takyh-masshtabiv-yakyh-na-yevropejskomu-kontynenti-ne-isnuvalo-z-chasiv-drugoyi-svitovoyi-vijny/>

Стаття надійшла до редакції 22.08.2023 р.

■